

WALDEMAR W. ŻUREK SDB

INWENTARZ PARAFII ŚWIĘTEGO MICHAŁA ARCHANIOŁA W IWIEŃCU Z 1939 ROKU

Stolnik miński i właściciel dóbr iwienieckich Teodor Wańkowicz¹ sprowadził w 1702 r. do Iwieńca, w dawnym województwie nowogródzkim, ojców franciszkanów, do istniejącego już od 1606 r. do kościoła (farnego, spłonął w 1888 r.). Staraniem zakonników, w tym głównie ojca Anzelma Czechowicza, sumptem parafian i Teodora Wańkowicza w ciągu trzech lat wybudowany został w Iwieńcu murowany kościół barokowy pod wezwaniem św. Michała Archanioła wraz z zabudowaniami klaszornymi. Świątynia była trójnawową bazyliką z transeptem. Nawa główna nakryta sklepieniem kolebkowym, nawy boczne sklepieniem krzyżowym. Ozdobą świątyni była wspinała i bogato zdobiona fasada, flankowana dwiema pięciokondygnacyjnymi

KS. DR HAB. WALDEMAR WITOLD ŻUREK SDB, kapłan Towarzystwa św. Franciszka Salezego (salezjanie), dr hab. nauk humanistycznych w zakresie historii, dyrektor Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL. Kontakt: waldemarzurek@o2.pl

¹ Wańkowicz Teodor – niekiedy Teodor Antoni, herbu Lis odmienny (ur. ok. 1650-1716), w 1669 r. występuje jako elektor króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego z województwem mińskim. Pięciokrotnie był deputatem na Trybunał Litewski. W 1695 r. występuje jako stolnik i podstarości sądowy miński. Wielki dobrodziej klasztorów. W 1702 r. osadził ojców franciszkanów w Iwieńcu, w 1703 r. fundował karmelitów w Mińsku, w 1709 r. uposażył ze swoich dóbr Sakowicze ojców bonifratrów w Mińsku. Ożenił się z Zofią Anną Woysznar, z którą miał dwóch synów (zmarli w dzieciństwie) i pięć córek (dwie zakonnice u benedyktynek w Mińsku). *Herbarz Polski Kaspra Niesieckiego*, t. 9, Lipsk 1842, s. 225.

wieżami, z barokowym szczytem w środku². W sąsiedztwie kościoła powstał dwukondygnacyjny zespół klasztorny wzniesiony na planie litery „L”, zachowany do dziś³. W latach 1856-1860 świątynia klasztorna była restaurowana i przebudowana. Wkrótce potem – w 1868 r. – zabrana została przez władze carskie i przebudowana w latach 1880-1885 na cerkiew prawosławną. Do tego roku istniała w Iwieńcu także parafia rzymskokatolicka Świętej Trójcy, wspomniana na początku, fundowana na początku XVI w., z filiami w Starzynkach i Dutce. Ten kościół parafialny, stojący w pobliżu rynku, fundacji Jana Dowojna-Sołłohuba, hrabiego na Ilii i Horykorkach, podskarbiego Wielkiego Księstwa Litewskiego, wraz z kościołem franciszkańskim zostały skasowane w 1868 r. przez władze carskie i oddane prawosławnym, którzy je przebudowali na cerkwie. W czasie wielkiego pożaru miasta dnia 31 VIII 1888 r. kościół Świętej Trójcy spłonął od ognia podłożonego „przez mściwą kobietę” i nie został odbudowany. Pożar zniszczył także znaczną część Iwieńca. Po zamknięciu kościoła parafialnego i franciszkańskiego przez władze carskie parafie iwienieckie zostały przyłączone do parafii pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Kamieniu, oddalonej o sześć kilometrów od Iwieńca⁴.

W wyniku II rozbioru w 1793 r. Iwieniec odpadł od Polski i znalazł się w Imperium Rosyjskim. Dziewiętnastowieczne miasteczko z zarządem gminnym i folwarcznym w zachodniej części powiatu mińskiego, nad rzeką Wołmą, od 1810 r. było własnością Plewaków, wcześniej Sołłohubów. W okresie międzywojennym miasto powróciło w granice Polski i należało do ówczesnego powiatu wołożyńskiego. Oddalone było o 16 kilometrów od granicy z ZSRR. Dopiero po odzyskaniu przez Polskę niepodległości kościół św. Michała Archanioła w Iwieńcu został w 1918 r. zwrócony katolikom. Po II wojnie światowej, po przesunięciu granicy polskiej na zachód, Iwieniec znalazł się w granicach ZSRR (Białoruska SRR). Obecnie jest to miasto na Białorusi (biał. Івянец). W czasach sowieckich, w 1948 r., kościół iwieniecki

² *Iwieniec*, w: *Encyklopedia Kresów*, Kraków 2004, s. 157.

³ Zachowało się do czasów współczesnych ogrodzenie zespołu klasztornego z bramą zwieńczoną profilowanym frontonem oraz ośmioboczną wieżyczką w narożu muru. G. Rąkowski, *Ilustrowany przewodnik po zabytkach kultury na Białorusi*, Warszawa 1997, s. 90-91.

⁴ Dopiero po wybudowaniu kościoła pw. św. Aleksego, tzw. czerwonego – od koloru cegły, zbudowanego przez małżonków Edwarda i Elżbietę z Kowerskich z pomocą innych ofiarodawców, 10 XII 1907 r. została reerygowana parafia św. Aleksego w Iwieńcu; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulmierski, B. Chlebowski, W. Walewski, t. 3 Warszawa 1882, s. 324; *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R. P. 1939*, Pińsk 1939, s. 87-88.

ponownie został zamknięty przez komunistów i przeznaczony do celów niekultowych. W 1994 r. katolicy odzyskali swoją świątynię.

Pod względem administracji kościelnej parafia w Iwieńcu należała do diecezji wileńskiej. W 1798 r. przeszła do diecezji mińskiej, utworzonej w granicach guberni mińskiej. Po powstaniu styczniowym, w 1868 r. parafia została skasowana, a jej tereny włączono z powrotem do diecezji wileńskiej. W 1917 r. papież Benedykt XV przywrócił diecezję mińską, mianując jej ordynariusza. Po pokoju ryskim zachodnia część tej diecezji znalazła się na terenie Polski, wschodnia – w sowieckiej Białorusi. W 1925 r. z polskiej części diecezji mińskiej utworzono diecezję pińską, mianując jej ordynariuszem biskupa Zygmunta Łozińskiego⁵. Od tego roku parafia w Iwieńcu należała do diecezji pińskiej⁶.

Prezentowany inwentarz został sporządzony 5 V 1939 r. przez dotychczasowego proboszcza parafii św. Michała w Iwieńcu, ks. Wincentego Franckiewicza⁷, który decyzją biskupa pińskiego przekazał parafię nowo mianowanemu proboszczowi ojcu Hilaremu Praczowi⁸.

Tekst inwentarza znajduje się w Archiwum Diecezjalnym w Drohiczynie, Zespół: Archiwum Parafii Iwieniec, Sygnatura III/I/2.

⁵ Administratorem diecezji mińskiej był od 1926 r. ks. Bolesław Słokans, który w wyniku prześladowań musiał szybko opuścić teren diecezji. Odtąd działalność duszpasterska na terenie diecezji praktycznie zamarła.

⁶ S. Litak, *Kościół łaciński w Rzeczypospolitej około 1772 roku*, Lublin 1996, s. 316; B. Kumor, *Granice metropolii i diecezji polskich (996-1939)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 20 (1970), s. 297-299; 22 (1971), s. 335-338.

⁷ Franckiewicz Wincenty, kapłan archidiecezji ryskiej. Urodzony w 1883 r., święcenia kapłańskie przyjął w 1906 r. Od 1933 r. pełnił obowiązki proboszcza parafii św. Michała w Iwieńcu; *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R. P. 1937*, Pińsk 1937, s. 87, 167, 171.

⁸ Ojciec Prac Hilary (Bolesław) – franciszkanin, urodzony w Trzebieńcu 8 VII 1900. Habit zakonny przyjął 27 X 1919 r. we Lwowie. Profesję zakonną złożył 28 X 1920 r., święcenia kapłańskie otrzymał 11 III 1928 r. Pracował w Sanoku (1929-1931), Grodnie (1931-1935?), Horyńcu (1935-1936), w Wilnie (1939). 11 IV 1939 r. przeznaczony został do Iwieńca. Zmarł 4 II 1970 r. w Nieszawie. Po podziale prowincji w 1939 r. należał do prowincji Matki Bożej Niepokalanej (warszawskiej); *Schematismus (Elenchus) Ordinis Fratrum Minorum S. P. Francisci Conventualium od roku 1919-1939*, AKF, nie ma wcześniejszego rozwinięcia sygn. C-Ib-4; Z. Gogola, *Dzieje franciszkańskiej prowincji św. Antoniego i bł. Jakuba Strzemię 1918-1939*, Kraków 2011.

Opis fizyczny dokumentu rękopiśmiennego

„Inwentarz kościoła parafialnego w Iwieńcu 1939 r.” pochodzący z Archiwum Diecezjalnego w Drohiczynie, Zespół Archiwum Parafii Iwieniec, sygnatura III/I/2.

Księga oprawiona jest w miękką tekturę (wym. 242 × 370 mm), kiedyś w kolorze fioletowym, obecnie spłowiała, wpadająca w odcień brązu. Wierzchnia okładka w lewym górnym rogu ma nadrukowane w formie szablonu odpowiednie informacje dotyczące zawartości tj. przedmiotu i miejsca, które w tym przypadku zostały uzupełnione w następujący sposób: *DIECEZJA PIŃSKA*; Dekanat *Iwieński*; Województwo *Nowogródzkie*; Powiat *Wołyński*; Gmina *Iwieńska*. Poniżej pośrodku: INWENTARZ parafialnego (filialnego) rzymsko-katolickiego kościoła i dopisek odręczny; *św. Michała Arch. w Iwieńcu*. W prawym dolnym rogu: Sporządzony dnia *5 maja 1939* roku przez *ks. prob. Wincentego Franckiewicza*.

Pod tytułem, tuż przy grzbiecie, naklejona jest biała karteczka (147 × 55 mm) wypisana maszynową czcionką: *ARCHIWUM PARAFII IWIENIEC, Inwentarz Kościoła parafialnego w Iwieńcu 1939 r.*, po lewej ręcznie wpisane rzymskie cyfry *III /I/2/*. Grzbiet u góry, z obu stron, ujęty jest także naklejoną białą mniejszą karteczką (90 × 40 mm) z napisem wykonanym czcionką maszynową: *Arch. Par. Iwieniec III/I 1939*.

Księga uszyta jest z dwóch leg (± 237 × 370 mm) lnianą nicią: pierwsza lega składa się z 4, druga z 24 kart, co daje 56 stron. Rękopis spisany na papierze czerpanym z filigranem w formie słowa *MIRKOW*. Na wszystkich kartach widoczne są nadrukowane cienkie poziome linie w odstępach 10 mm. Tekst naniesiony jest w jednej kolumnie, ciemnoniebieskim atramentem, jednorodnym czytelnym pismem, z lekką tendencją pochylenia w prawo. Karty od strony 9 do 56 mają nadrukowane tabele. Ostatnich 5 kart, tj. strony od 47 do 56 nie są zapisane.

Stan zachowania – luty 2013 r.

Księga zachowana jest w dobrym stanie. Papier doskonałej jakości, lekkie zabrudzenia na brzegach. Na spłowiałej przedniej i tylnej okładce w górnej części niewielkie zacieki oraz nieliczne ciemniejsze plamki po obu stronach okładek. Dokument jest zabezpieczony tekturową teczką.

Nota edytorska

Przy wydawaniu tekstu starano się zastosować zasady edytorskie podane w: J. Glinka, *Instrukcja wydawnicza dla nowożytnych źródeł dziejowych*, Warszawa 1949.

W szczególności przyjęto następujące zasady:

1. Numery kart oryginału podano w nawiasach kwadratowych [].
2. Lekcje przepisane dosłownie oznaczono [s].
3. Wszelkie uzupełnienia i objaśnienia tekstu pochodzące od wydawcy ujęto w nawiasy kwadratowe [].
4. Uzupełnienia w tekście oznaczono < >.

Słowniczek terminów dawnych i obecnych występujących w tekście opracowano na podstawie: P. Krześewski, J. Zjawin, *Mały leksykon liturgii*, Poznań 2011; M. Michałowska, *Słownik terminologiczny włókiennictwa*, Warszawa 1995; *Encyklopedia katolicka*, t. 1-18, Lublin 1973-2013.

* * * *

Inwentarz parafialnego rzymsko-katolickiego kościoła św. Michała Archaniola w Iwieńcu sporządzony 5 maja 1939 roku przez ks. prob. Wincentego Franckiewicza

[k. 1] **Historia Kościoła św. Michała w Iwieńcu**

W roku 1707 ówczesny właściciel dóbr iwienieckich Teodor Wańkowicz, stolnik Miński, osadził w Iwieńcu O.O. Franciszkanów i uposażył ich ziemią, zaś staraniem zakonnika franciszkanina – o. Anzelma Czechowicza wymurowano klasztor i kościół pod wezwaniem św. Michała Archaniola.

Wskutek podania przez ówczesnego generał-gubernatora Ministrowi Spraw Wewnętrznych prośby, w której powoływał się na skargi prawosławnego i unickiego duchowieństwa o wpływach kościoła katolickiego w Iwieńcu, na masowe przejścia unitów na katolicyzm, rozporządzeniem Ministra Timaszowa dnia 28 listopada 1868 roku został zamknięty kościół św. Michała i klasztor znajdujący się w Iwieńcu, drugi farny kościół pod wezwaniem św. Trójcy, oraz drewniana kaplica na cmentarzu, w której odprawiano nabożeństwa za nieboszczyków. W przeciągu czasu 1880 do 1885 roku tak kościół farny, jak też i kościół św. Michała zostały przerobione na cerkwie, ten ostat-

ni jednak nie uległ zewnętrznemu zdeformowaniu. Parafie po zabraniu kościołów zostały przyłączone do kościoła w Kamieniu, odległego o 6 klm. od m[iasta] Iwieńca. Kościół farny św. Trójcy przerobiony na cerkiew podczas pożaru miasteczka spłonął, zaś pozostałe mury w roku 1912 zostały rozebrane i na fundamentach tego kościoła została wybudowana drewniana cerkiewka, pozostająca jako smutny pomnik dokonanego gwałtu wraz z widocznymi jeszcze szczątkami pozostałych części fary, aż do chwili obecnej. Kościół zaś św. Michała obdarty ze wszystkiego, co przypominało prawosławnym zaborcom, że to była świątynia katolicka, podczas <pierwszej> wojny światowej został pozbawiony też dzwonów i dopiero po skończonej wojnie i odzyskaniu niepodległości Kraju naszego w roku 1918 został rewindykowany. Sump-tem katolików miejscowych kościoł ten doprowadzono do stanu używalności przez ustawienie czasowych ołtarzy i naprawienie najbardziej zniszczonych rzeczy, zaś dopiero w 1931 r. przed wizytacją pasterską, odbytą przez ś.p. pierwszego Biskup Pińskiego J.E. Ks. [Zygmunta] Łozińskiego⁹, odnowiono mury kościelne z zewnątrz i wewnątrz. Po zabraniu kościoła i usunięciu zakonników archiwum kościoła zostało zniszczone, z tego powodu nie ma tu żadnych wiadomości dotyczących kościoła i jego konsekracji.

Kościół św. Michała, murowany z cegły, otynkowany z zewnątrz i wewnątrz, w stylu barokowym, o jednej nawie i dwu wieżach. Cała długość kościoła od wewnątrz wynosi około 35 mtr, zaś szerokość – 9.65, w krzyżowaniu około 17 mtr. W prezbiterium, [k. 2] w przedniej części kościoła, przy bocznych ołtarzach oraz w babińcu¹⁰ jest podłoga drewniana, pozostała zaś część podło-

⁹ Łoziński Zygmunt Stanisław (1870-1932) – pierwszy ordynariusz diecezji pińskiej, teolog, sługa Boży. Absolwent Akademii Duchownej w Petersburgu, w 1895 r. przyjął święcenia kapłańskie, był wykładowcą Pisma świętego i homiletyki w seminarium duchownym. Po powrocie z banicji w klasztorze karnym w Agłomie (Łotwa) pracował w duszpasterstwie. Za przyjmowanie unitów do Kościoła katolickiego został usunięty z Mińska, wówczas podjął wykłady z Pisma świętego i języka hebrajskiego w Akademii Duchownej w Petersburgu. Studiował biblistkę w Monachium, Rzymie, Jerozolimie i ponownie w Rzymie. W 1917 r. został ordynariuszem reaktywowanej diecezji mińskiej. Sakrę biskupią przyjął w 1918 r. w Warszawie. Po proklamowaniu w 1919 r. Białoruskiej SRR został aresztowany i przewieziony do Moskwy, zwolniony na mocy traktatu ryskiego z 1921 r. Następnie udał się do Nowogródka, w celu organizowania życia religijnego w polskiej części diecezji mińskiej. W 1925 r. został pierwszym ordynariuszem diecezji pińskiej. Zmarł w opinii świętości. Jego proces beatyfikacyjny rozpoczął się w 1957 r. w Rzymie. J. Misiurek, *Łoziński Zygmunt, Encyklopedia katolicka* (dalej: EK), t. 11, Lublin 2006, kol. 554-555.

¹⁰ Babiniec – zwany kruchtą kościelną. Przedśionek kościelny, zwykle przylegał do ściany frontowej, przed wielkimi drzwiami kościoła, albo znajdował się wewnątrz pod chórem i organami. Kościoły większe miały także wejścia boczne, a przy nich babińce boczne. Nie zabraniano zgromadzać się w babińcach: Żydom, poganom i kacerzom (odstępca od wia-

gi w kościele składa się z płyt cementowych różnego rodzaju i wymiaru. Po prawej stronie z prezbiterium dźwi [s] prowadzą do zakrystii, z podłogą również drewnianą, malowaną. W ścianach są wmurowane dwie drewniane szafy. Po stronie lewej dźwi z prezbiterium prowadzą do przedsionka, o przestrzeni 6.35×2.25 mtr, też z drewnianą podłogą, z dwoma oknami: jedno o wymiarze 1.10×0.86 mtr. zaś drugie 1.40×0.80 mtr. Stąd też drugie dźwi prowadzą do kościoła i trzecie na podwórze. Babiniec pod chórem ma szerokości 18.15 mtr, gdzie też są wmurowane drewniane szafy 3. W środku z babinca dwustronne drewniane dźwi prowadzą bezpośrednio na frontowy cementowy ganek wejściowy, po lewej zaś stronie babinca w wieży ukryte w niszy schody murowane, prowadzą na chór. Z chóru zaś przez dźwi drewniane wchodzi się na także murowane wąskie schody, prowadzące na prawą wieżę, a stamtąd – wejście na sklepienie kościelne i na drugą wieżę. Oprócz 2 dźwi wejściowych do kościoła od frontu kościoła w prawej wieży są dźwi, za którymi wąskie murowane schody prowadzą też na wieżę od zewnątrz kościoła; tędy też można wejść na chór kościelny. Od tyłu kościoła jest też 2 dźwi drewnianych, prowadzących do piwnic, które się znajdują pod przedsionkiem i pod zakrystią, wszystkie z wyżej wymienionych dźwi, tak zewnętrznych, jak i wewnętrznych – są już w bardzo marnym stanie, gdyż zrobione są z sosnowego <drzewa> malowane, ze zwyczajnym okuciem i prostymi zamkami. Okna w kościele wszystkie są też drewniane oszklone szkłem zwyczajnym, 2 w prezbiterium po obu bokach, o wymiarze 2.40×1.80 mtr, w tylnej ścianie nad ołtarzem trzy, z których środkowe wielko[ści] 3.00×1.00 mtr i boczne 2.00×1.00 (w środkowym oknie zrobiony sztuczny witraż, olejną farbą malowany na szkło, zaś boczne 2 okna tylko zagruntowane). W nawie kościelnej – okien sześć o rozmiarze 3.40×2.00 mtr, nad chórem jedno – 2×5 mtr oraz w wieżach (w babiniecu) cztery okna, wym. 1.00×2.00 mtr. Cały kościół, wieże i zakrystia z przedsionkiem pokryte są cynkową blachą, przy tym dach nie ma ściekowych korytek, ani też trąb odprowadzających wodę. Zewnątrz kościół pobielony wapnem, wewnątrz zaś – klejową farbą¹¹ kolorową wymalowany w roku 1930. Zaasekurowany¹² jest kościół na sumę złotych 129.000.

ry, heretyk) dla słuchania Biblii i nauk katechizmowych, wykładanych przez kapłanów. Po ich ukończeniu następował śpiew suplikacji lub nieszpórów, a gdy się rozpoczęła msza, wówczas diakon zapowiadał, iżby obecni w przedsionku opuścili świątynię. Z. Gloger, *Babiniec*, w: *Encyklopedia staropolska*, Warszawa 1900, s. 28.

¹¹ Klejowa farba – farba będąca mieszaniną barwnika i rozcieńczonego kleju roślinnego lub zwierzęcego, stosowana głównie do malowania ścian wewnątrz budynków.

¹² Asekurować – przestarzałe, dokonywać asekuracji, np. w zakładzie ubezpieczeń, ubezpieczać.

Wnętrze kościoła:

Ołtarz wielki wymurowany z cegły, całkowicie odpowiada stylowi kościoła, jakkolwiek wartości szczególniejszej pod względem sztuki nie posiada. Jest częściowo zniszczony przez zaborców, gdyż ocalały tylko cztery murowane kolumny: reszta ozdób ołtarza oraz tabernakulum i mensa¹³ i stopnie murowane – zostały zburzone. Obecnie na drewnianej podstawie, składającej się 3-ch stopni, pomalowanej czerwoną farbą, zbudowano z desek czasowy ołtarz z antepedium¹⁴[s] adamaszkowym, białym w złożonej ramie. Na mensie spoczywa drewniane tabernakulum, składające się z dolnej szafki, w której przechowuje się Przenajświętszy Sakrament, z drzwiczkami, zamykanymi na klucz oraz górnej – ruchomej dla wystawienia monstrancji. W środku drewnianej mensy w zagłębieniu spoczywa marmurowy portatył¹⁵, będący w zupełnie dobrym stanie.

Ołtarzy bocznych dwa, również murowane z cegły i ściśle dostosowane do całości pod względem stylu. Każdy ma po dwie kolumny krągłe po bokach, bez ozdób, z tą różnicą, że drewniane płaszczyzny mensy ze stojącymi na nich szafkami tabernakulum spoczywają na wymurowanych stylowych podstawach i że ołtarz Matki Boskiej (z lewej strony) jest wymalowany olejną farbą (pod marmur). W wielkim ołtarzu, w górnej części mieści się duży drewniany krzyż z figurą Ukrzyżowanego Chrystusa, wyrzeźbioną w drzewie, prawie naturalnej wielkości, olejno polichromowana w r. 1934 przez proboszcza.

Pod krzyżem na ścianie klejową farbą wymalowany obraz św. Michała Arch[aniola], który się przykrywa ruchomym obrazem, olejno na płótnie malowanym, Trójcy Przenajświętszej. Szaty osoby Boga Ojca i Zbawiciela trzymającego krzyż, są z nakładanej blachy posrebrzanej. Obraz pędzla nieznanego artysty-malarza. Również dzieła nieznanymi malarzami zdobiją dwa boczne ołtarze; po prawej stronie duży olejny obraz przedstawiający św. An-

¹³ Mensa (łac. stół) – kamienna płyta tworząca z podstawą (*stipes*) ołtarz. Była wykonywana z drewna, od VII w. z kamienia. Od średniowiecza w niszy mensy (*sepulcrum*) umieszczano relikwie męczenników. Miejsce to całował celebrans w czasie sprawowania Eucharystii.

¹⁴ Antependium (łac. *ante-pendere* wisieć przed) – ozdobna zasłona zwisająca od mensy ołtarzowej w dół, spełniająca w liturgii rzymskiej rolę frontu ołtarzowego. Sporządzana przeważnie z jedwabiu, skóry i innych tkanin, i przyozdabiana szlachetnymi kamieniami, haftami, malowidłami. Na antepedium umieszczano symbole eucharystyczne, niekiedy inwokacje. Przepisy liturgiczne zachęcały dostosowywanie koloru antepedium do okresu liturgicznego i uroczystości świętych, stąd każdy kościół miał ich nawet kilkanaście; P. Bohdziewicz, W. Śpikowski, *Antependium*, EK, t. 1, Lublin 1985, kol. 641.

¹⁵ Portatył (łac. *portatile* przenośny) – niewielkich rozmiarów ołtarz przenośny do sprawowania Eucharystii poza świątynią; K. Cichoń, *Portatył*, EK, t. 16, Lublin 2012, kol. 7.

toniego Padewskiego, zaś w górnej kondygnacji obraz św. Rocha, po lewej – Objawienie św. Franciszka („porcjunkuli”) i w górnej kondygnacji św. Józefa. Niżej obrazów na tabernakulum spoczywają polichromowane figurki terakotowe¹⁶, wysokości koło 70 cm: na ołtarzu św. Antoniego figura Serca Jezusowego, zaś na ołtarzu po lewej stronie figura Matki Boskiej Łaskawej.

Oprócz wymienionych ołtarzy po prawej stronie nawy w zagłębieniu znajduje się drewniany ołtarz, o drewnianych 2 stopniach i z drewnianą szafką na mensie. W tej szafce przechowuje się Oleje św[ięte] i tam w ciągu lata odbywa się chrzest niemowląt. Woda zaś chrzestna przechowuje się w zakrytym w specjalnym miedzianym naczyniu, wewnątrz pobielanem [s].

Kazalnica drewniana, czworokątna, pomalowana, oparta na drewnianym słupie, nie odpowiadająca stylowi kościoła, znajduje się po lewej stronie nawy. Do niej prowadzą drewniane schody. Konfesjonały [k. 4] cztery, umieszczone po obu stronach nawy, są czasowe, gdyż jeden tylko lepszej stolarskiej roboty, lecz zupełnie zużyty, inne zaś trzy – zbite z desek niemalowane.

Ławek podwójnych z oparciem, z sosnowego drzewa, wymalowanych, ustawionych w głównej nawie po obu stronach po dziesięć – ogółem 20 sztuk, są wszystkie w dobrym stanie.

Balustrada drewniana pomalowana z obrusem i zasłoną satynową czerwoną.

Na chórze, otoczonym murem balustradą, na drewnianym podwyższeniu stoi fisharmonia dwugłosowa, w stanie wymagającym remontu. W krzyżowaniu kościoła na ścianie pod oknem namalowany jest klejoną farbą: z prawej strony obraz M[atki] B[oskiej] Ostrobramskiej, zaś z lewej – św. Teresy. Z prawej też strony w krzyżowaniu w podłodze wmurowana metalowa tablica pamiątkowa po zgonie dwóch braci Bohuszewiczów: Stanisława¹⁷, posła na sejm 1773 r. i Michała – Szamb[elana] Dw[oru] Pap[ieskiego]¹⁸.

¹⁶ Terakota – wyrób ceramiczny otrzymywany przez wypalanie gliny ogniotrwałej, skalenia, piasku kwarcowego i dodatków barwiących, stosowany w budownictwie oraz jako tworzywo na rzeźby artystyczne.

¹⁷ Bohuszewicz Minkowski Stanisław (1751-1817) – sędzia ziemski miński, pułkownik wojsk koronnych, poseł na Sejm Rozbiorowy 1773-1775, deputat na Trybunał Główny Wielkiego Księstwa Litewskiego. Wybrany na sejm w Warszawie z województwa mińskiego. Wraz z innymi posłami sprzeciwiał się oddaniu łaski marszałkowskiej Adamowi Ponińskiemu. W 1784 i 1792 r. wybierany był deputatem na Trybunał Litewski. W wydanej *Odezwie do skonfederowanych sejmujących Stanów*, w czasie obrad Sejmu Czteroletniego domagał się ukarania Ponińskiego jako zdrajcy ojczyzny; W. Konczyńska, *Stanisław Bohusz Minkowski*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. II, Kraków 1936, s. 234.

¹⁸ Szambelan – wysoki urzędnik dworski w służbie osobistej monarchy albo księcia, godność tytułarna w monarchiach i na dworze papieskim. Współcześnie prałat domowy, papieski

Zakrystia (7.00 × 6.00 mtr.) posiada 3 okna (1.00 × 1.5 mtr.) bez okratowania, drewnianą malowaną podłogę i sufit sklepiony. Oprócz wyżej wspomnianych dwu murowanych szaf znajduje się tam: zwyczajna komoda do bielizny (stara) drewniana, politurowana, stół zwyczajny drewniany, niemalowany i także skrzynia dla przechowywania ornatów oraz klęcznik sosnowego drzewa malowany dla użytku księży i dwa mniejsze klęczniki do użytku podczas adoracji. Nadto 2 taborety, obite zielonym pluszem, lawaterz¹⁹ przy ścianie pod oknem – zwyczajny żelazny emaliowany, wieszadło drewniane stojące, niemalowane, baldachim na 4 drążkach okutych, na stojakach oraz na ścianie nad stołem krzyż drewniany malowany z taką samą figurą Ukrzyżowanego i trzy tablice w ramach pod szkłem: jedna z modlitwami przed i po mszy św., druga z dekretu Stolicy Ap[ostolskiej] na odpusty i trzecia – zezwolenie J.E. Biskupa na nabożeństwa z wystawieniem Przenajświętszego Sakramentu. Na prawo od wejścia do zakrystii na ścianie przytwierdzone drugie drewniane wieszadło dla służby. Na stole przechowuje się umbrakulum²⁰ drewniane politurowane, z napiętym na ramie drewnianej białym materiałem, na którym wyszyty monogram J.H.S. Poniżej są wyszczególnione wszystkie należące do kościoła przedmioty, według poprzedniego spisu inwentarza, z uwzględnieniem stanu obecnego. Zaznacza się przy tym, że staraniem ks. proboszcza [Wincentego] Franckiewicza w roku 1934 w kościele urządzono instalację oświetlenia elektrycznego, również w mieszkaniu ks. proboszcza oraz w świetlicy parafialnej, i mieszkaniu organisty. [k. 5]

prałat domowy – godność kościelna nadawana duchownym przez Stolicę Apostolską. Stolica Apostolska nadawała ją także jako wyłącznie honorową. Z reguły otrzymywali ją duchowni na wniosek biskupa miejsca, szczególnie zasłużeni dla Kościoła. Związana była również z przynależnością do niektórych kapituł (np. ostrzyhomskiej lub piastowaniem określonych urzędów kapitułnych (archiprezbitera). W. Góralski, *Prałat domowy, papieski prałat domowy*, EK, t. 16, Lublin 2012, kol. 251-252.

¹⁹ Lawaterz – naczynie metalowe (brąz, miedź) z wodą służące do polewania (obmycia) rąk przy obrzędach liturgicznych.

²⁰ Umbraculum (łac. miejsce ocienione) – parawan na stojaku z emblematem JHS, służący do zasłaniania monstrancji z Najświętszym Sakramentem podczas nabożeństw liturgicznych, np. w czasie głoszenia kazania.

L.p.	Nazwa przedmiotu	Ilość	Uwagi
A. UTENSILIA METALOWE			
1	Monstrancja ze zwyczajnego metalu, pozłacana, starej roboty, wymagające gruntownego remontu	1	
2	Puszka do Przenajświętszego Sakramentu, zwyczaj[ajnego] metalu, cała złocona, nowa	1	
3	Puszka mniejsza, gładka, kulista, stara	1	
4	Kielichy z patenami ze zwyczajnego metalu, złocone, gładkie	3	
5	Patena do chorych ze zwyczajnego metalu, złocona	1	
6	Hostiarka (posrebrzana) plat[erowana]	1	
7	Naczynie do wody dla umywania palców przy tabernak[ulum] (posrebrzane), platerowane	1	
8	Tacki (posrebrzane) platerowane	2	
9	Tacki ołowiane	2	
10	Kociołek do wody święconej (posrebrzany,) platerowany	1	
11	Stary kociołek miedziany z przykrywą	1	
12	Kropidło z metalowym posrebrzonym trzonkiem	1	
13	Turybularz ²¹ posrebrzany, mały	1	
14	Łódka z łyżeczką do kadzidła <ze> zwyczajnego met[alu], niesrebrzona	1	
15	Łódka w kształcie mieszczki do kadzidła, miedziana	1	
16	Naczynie do Olejów św. przy chrzcie z krągłą tacką, zwyczaj[ajnego] met[alu], posrebrzane, komplet	1	
17	Naczynie metalowe posrebrzane do soli przy Chrzcie św.	1	
18	Naczynie do Olejów św. „Infirm[orum]”, zwyczaj[ajnego] materiału, stare	1	
19	Kubek do wody przy Chrzcie św., zwyczaj[ajnego] met[alu], posrebrzany	1	
20	Relikwiarz z met[alu], zwyczajny, posrebrzany	1	
21	Krzyż stojący, dla ołtarza, brązowy, pozłocony, nowy	1	Wartość 4.600 złotych
22	Krzyżyki stojące, ołowiane, stare	3	
23	Krzyż procesjonalny cały metalowy, posrebrzany	1	
24	Dzwonki akordowe, posrebrzane	2	
25	Dzwonek mały, cały metalowy	1	

²¹ Trybularz lub kadzielnica – rodzaj utensyliów liturgicznych służący do okadzania w czasie liturgii.

26	Dzwonek mały z rączką drewnianą	1	
27	Dzwonek przytwierdzony do ściany przy drzwiach zakrystii	1	
28	Lichtarze duże ołowiane (na wielkim ołtarzu)	10	
29	[k. 6] Lichtarze średniej wielkości, ołowiane, różnych kształtów	8	
30	Lichtarze nowe werniksowane ² (na ołtarzu M[atki] B[ożej])	6	
31	Lichtarzyki posrebrzane, z literą „M”	2	
32	Lichtarzyki z ciemnego metalu	2	
33	Lichtarzyki miedziane	2	
34	Forma do pieczenia opłatków	1	
35	Nóż okrągły do wycinania komunikantów	1	
36	Lampka duża z ciemnego metalu, stara, dawniejszej roboty (do lampki wieczystej)	1	
37	Lampka mniejsza, dawniejszej roboty, niesrebrzona, z kryształkami (do lampki wieczystej)	1	
38	Lampka oświetleniowa, naftowo-żarowa (z siatką)	1	
39	Patena złożona, podłużna z rączką, do używania podczas wydawania Komunii św.	1	
40	Świeczniki czteroramienne przy tabernakulum, brązowe	2	Ofiara ks. [Wincentego] Franckiewicza
B. APARATY			
41	Ornat biały, nowy	1	
42	Ornat biały z kolumną, w kwiaty wyszywaną	1	
43	Ornat biały, z krzyżem, stary	1	
44	Ornat różowy, ze srebrną nitką, tkany (bez rekwizytów)	1	Wymienione cztery ornaty są uznane przez J.E. Biskupa Ordynariusza [Kazimierza Bukraby] ²³ za muzealne
45	Ornat różowy, takiż, z błękitną kolumną (bez rekwizytów)	1	
46	Ornat nieokreślonego koloru, z pluszowego materiału, z błękitną brokatową kolumną (bez rekwizytów)	1	
47	Ornat nieokreślonego koloru, brokatowy cały (bez rekwizytów)	1	

²² Werniks – przezroczysta substancja, głównie żywiczna, stosowana w malarstwie do polewania obrazów olejnych i temperowych, zabezpieczająca je przed wpływami atmosferycznymi oraz dodająca połysku i głębi ich barwami, stosowana w postaci żywicy rozpuszczonej w terpentynie lub naftcie.

²³ Bukraba Kazimierz (1885-1946) – studia teologiczne odbywał w Petersburgu, uzupełniał na uniwersytecie w Innsbrucku. W 1909 r. przyjął święcenia kapłańskie w Krakowie. Pra-

48	Ornaty białe, bez rekwizytów, stare, nienadające się do użytku	3	
49	Ornat czerwony z wyszywaną kolumną, nowy	1	
50	Ornat czerwony, gładki, zwyczajny	1	
51	Ornaty czerwone, stare, nienadające się do użytku	2	
52	Ornaty zielone, mało wartościowe, stare	2	
54	[k. 7] Ornat fioletowy, nowy, z lionńskiego pluszu	1	
55	Ornat fioletowy, zwyczajny, stary	1	
56	Ornaty czarne, stare	2	
57	Ornaty czarne, nieużywane, bez rekwizytów	3	
58	Kapa biała nowa	1	
59	Kapa biała stara	1	
60	Kapa czerwona stara	1	
61	Kapa zielona	1	
62	Kapa fioletowa	1	
63	Kapa fioletowa stara, nie nadająca się do użytku	1	
64	Kapa czarna	1	
65	Stuły białe	2	
66	Stuły biało-fioletowe	4	
67	Stuły fioletowe	5	
68	Stuły zielone	2	
69	Bursa do chorych, nowa	1	
70	Bursa do chorych, stara	1	
71	Welony do Przen[ajświętszego] Sakramentu	2	
72	Welon do Przen[ajświętszego] Sakramentu, stary	1	
73	Sukienka na puszkę	1	
74	Zasłona do tabernakulum	1	
75	Zasłona biało-fioletowa	1	
76	Zasłona zielono-czerwona	1	
C. BIELIZNA			
77	Alby z koronkami, stare	5	
78	Humerałów	5	
79	Pasków białych	3	

cował w duszpasterstwie w Mińsku (katedra), Pińsku (rektor kościoła św. Karola Boromeusza), Nowogródka (dziekan i proboszcz), Brześciu (dziekan i proboszcz). Po śmierci biskupa Łozińskiego, w 1932 r. został ordynariuszem w Pińsku. Sprowadził do pracy w diecezji zakony (jezuitów, marianów, werbistów i urszulanki szare). W szczególny sposób opiekował się młodzieżą i dziećmi (w czasie I wojny światowej). Jako biskup zakładał ochronki i przedszkola. W 1939 r. zmuszony był opuścić diecezję. Poprzez Lwów dotarł do Warszawy. Zmarł w Łodzi; A. Petrani, *Bukraba Kazimierz*, EK, t. 2, Lublin 1995, kol. 1189-1190.

80	Komż dla kapłanów	7	
81	Komż dla służby	28	
82	Komże małe	2	
83	Obrusy ozdobne na wielki ołtarz	2	
84	Obrusy z koronkami	4	
85	Obrusy na boczne ołtarze, nowe	2	
86	Obrusy na boczne ołtarze, stare	3	
87	Obrusy dla balustrady przy wielkim ołtarzu do Komunii św., pary	2	
88	Serwety na stół i komodę, płótn[o]	3	
89	Serwetek mniejszych różnych	4	
90	Serwetek małych		
91	[k. 8] Korporałów	17	
92	Puryfikaterzy	27	
93	Palki	4	
94	Ręczników małych	6	
95	Ręczników do ławaterza	7	
PRZEDMIOTY Z DRZEWA I INNYCH MATERIAŁÓW			
96	Komoda zwyczajna z 3 szufladami dużymi i 2 małymi, politurowana, dość zużyta	1	
97	Stół sosnowego drzewa, niemalowany, niski, długi	1	
98	Skrzynia z desek, niemalowana, do przechowywania ornatów	1	
99	Kłęcznik szeroki, malowany	1	
100	Kłęczniki węższe, dla adorujących Przenajśw[iętzy] Sakrament	2	
101	Taborety drewniane, niemalowane, obite czerwoną satyną po wierzchu, powleczone pluszem zielonym	2	
102	Fotel dębowy z miękkimi siedzeniem, powleczonem zielonym pluszem	1	
103	Stołek drewniany z miękkim obiciem, dla użytku kapłana przy ołtarzu	1	
104	Krzesła drewniane, niemalowane	2	
105	Wieszadło stojące, dla komż, drewniane, niemalowane	1	
106	Ścienne także wieszadło	1	
107	Krzyże procesjonalne drewniane, malowane z takimiż figurkami Ukrzyżowanego	2	
108	Krzyż drewniany, malowany z taką figurką, większych rozmiarów, przytwierdzony do ściany w babińcu	1	

109	Mszał duży, dość zużyty	1	
110	Mszały stare, zużyte	1	
111	Mszał stary, żałobny, zużyty	1	
112	Rytuał w dobrym stanie	1	
113	Mały rytualik, dość zużyty	1	
114	Ewangeliczka w dobrym stanie	1	
115	Baldachim biały nowy na 4-ch dębowych drążkach z 4 drewnianymi kłódkami	1	
116	[k. 9] Pochwa płótnianka na baldachim z 4 woreczkami na krzyże	1	
117	Umbrakulum drewniane, politurowane, z wyszytym monogramem na białym materiale	1	
118	Duży drewniany lichtarz, posrebrzany, do paschału	1	
119	Paschał duży woskowy, ozdobiony, z granami ²⁴	1	
120	Figura Chrystusa Zmartwychwstałego z chorągiewką	1	
121	Figurka terakotowa M[atki] Boskiej Łaskawej 70 cm wysoka, polichromowana]	1	
122	Figurka Najśw[iętszego] Serca Jezusowego, terakotowa, 20 cm. wysoka	1	
123	Figurki aniołków adorujących, porcelanowe 18 cm. wysokie	2	
124	Cherubiny stojące ze świecznikami brązowymi [s] (na 3 świece) terakotowe, polichromowane, w jasnych szatach	2	Wartość: razem 350.00. Ofiara ks. Franckiewicza
125	Kolumny-podstawy do cherubinów, drewniane, malowane pod marmur	2	Wartość: razem 40.00. Ofiara ks. [Wincentego] Franckiewicza
126	Obraz M[atki] B[oskiej] w metalowej posrebrzanej szacie na czerwonym tle z licznymi wotami na ścianę pod amboną	1	
127	Stacje Drogi Krzyżowej – oleodruki w drewnianych lakierowanych ramach	14	
128	Zegar ścienny, okrągły, stary	1	
129	Szafka drewniana, pomalowana na biało dla przechowania Olejów św. przy chrzcielnicy	1	

²⁴ Pięć czerwonych granów wbitych w paschał, to pięć ozdobnych gwoździ zakończonych żywicznymi kulkami, symbolizującymi pięć ran Chrystusa.

130	Bukietniki alabastrowe, białe	2	Of[ia]ra] A. Lembowicz
131	Bukietniki szklane, masywne	2	
132	Bukietniki mosiężne cylindry od szrapneli ²⁵	2	
133	Ampułki szklane do wina	5	
134	Lustro oprawne w drewnianą ramę, stare	1	
135	Lustro z grubego szkła wym. 35 × 25 cm.	1	
136	Obraz Serca Jezusowego, oleodruk w ramie 50 × 60 cm. pod szkłem	1	
137	Obraz M.B. Różańcowej w ramie pod szkłem 45 × 60 cm.	1	
138	Obraz Chrystusa w Grobie, olejno malowany, przezroczysty	1	
139	Dywan duży kolorowy, fabrycznej roboty dla wielkiego ołtarza	1	
140	[k. 10] Dywan duży, domowej roboty, podszyty płótnem	1	
141	Dywaniki mniejsze, w domu tkane, nowe	2	
142	Takież dywaniki, więcej używane	4	
143	Pokrycia na ołtarzu z płótna, wyszywane w kwiaty	2	
144	Pokrycie – fabrycznej roboty, tkane w kwiaty	1	
145	Pokrycie satynowe stare	1	
146	Chodnik domowej roboty, wyszywany w kwiaty metrów 30 długi.	1	
147	Pelerynki dla ministrantów, dwustronne, czerwono-zielone, w dobrym stanie sztuk	7	
148	Pelerynki czerwone, stare	4	
149	Pelerynki błękitne, stare	2	
150	Antepedjum [s] z białego materiału w złożonej ramie przy wielkim ołtarzu, z wyszyciem w środku	1	
151	Kanony oprawne w ramy z wiszniowego bagietu ²⁶ , pod szkłem, duże – komplet	1	
152	Kanony w ramkach z bagietu, takiegoż koloru, małe, komplet	1	
153	Kanony w drewnianych ramach, stare, nieestetyczne – komplet	1	

²⁵ Szrapnel – pocisk artyleryjski wypełniony kulkami (lotkami), zaopatrzone w ładunek wybuchowy.

²⁶ Bagieta – ozdobna listwa drewniana używana do wyrobu ram, gzymsów i do dekoracji wnętrz.

154	Portatyłe marmurowe, w dobrym stanie	2	
155	Sztandary z satyny wiśniowego koloru	2	
156	Sztandary z satyny, błękitne	2	
157	Sztandary czarnego koloru	2	
158	Chorągiew czerwona św. Michała, z olejno malowaną na płótnie postacią św. Michała	1	
159	Chorągiew biała atlasowa z olejno malowanym wizerunkiem po jednej stronie – Przenajśw[iętszego] Serca Jezusa, po drugiej – Serca Maryi, z bogatym okuciem	1	Wartość: 25.00 zł. Dar pp[=państwa]. Antoniaków w Iwieńcu w 1936 r.
160	Chorągiew Matki Boskiej Bolesnej, w ręcznie wyszywanym obrazem, na szarym płótnie ażurowem	1	Wartość: 60.00 zł.
161	Chorągiew zielona, z obrazem św. Franciszka, satynowa	1	
162	Chorągiew biała, z prostszego materiału, z obrazem, oleodruk M[atki] B[ożej] i monogramem	1	
163	Chorągiew ciemno-bordowego koloru, materiał prosty, pośrodku [k. 12] obraz – oleodruk M[atki] B[ożej] Niepokalanego Poczęcia	1	
165	Chorągiew z materiału, ceglatego koloru z obrazem M[atki] B[ożej] z Dzieciątkiem Jezus	1	
166	Katafalk czarno-malowany, składający się z jednego stopnia, podstawy i trumny	1	
167	Krzyż drewniany stojący, czarno malowany, z figurą Ukrzyżowanego, drewnianą, polichromowaną, wys. 1 metr	1	
168	Lichtarzy drewnianych, czarno malowanych do katafalku	4	
169	Lichtarzy drewnianych, czarno malowanych, mniejszych	4	
170	Kije drewniane, żółto-malowane do świec	4	
171	Kije blaszane, żółto malowane, mniejsze, bez maszynek	6	
172	Całun z sukna czarnego	1	
173	Żłóbek z figurami M.B., św. Józefa, pastuszków, 3-ch Króli, wysoki 30 cm z Dzieciątkiem Jezus – 10 cm. dług[ości], - z terrakoty, polichromowane - komplet	1	
174	Konfesjonał prymitywnej budowy, drzewo lakierowane, stary, dość zużyty	1	

175	Konfesjonal z desek niemalowanych, zbite gwoźdźmi - czasowe	3	
176	Ławek podwójnych, z sosnowego drzewa, malowanych w desenie, imitujące drzewo naturalne, wszystkie w dobrym stanie	20	
177	Feretronik drewniany, biało-malowany z papierowymi obrazami M.B. i Pana Jezusa	1	
178	Pulpit drewniany do mszału, lakierowany czarny, dość zużyty	1	
179	Pulpit drewniany mniejszy, też w złym stanie	1	
180	Poduszka do mszału, wyszywana w kwiaty	1	
181	Drabina podwójna, niemalowana	1	
182	Stojak drewniany, malowany dla ustawiania chorągwi	1	Wartość: 18 zł.
183	Żyrandol brązowy [s] na 42 świec [k. 13] z żarówkami elektrycznymi	1	
184	Lampy podłużne, oświetlające ołtarz	6	
185	Lampy elektr[yczne], zwisające się od sklepienia w nawie	2	
186	Takaż lampa na chórze	1	
187	Lampa elekt[ryczne] w zakrystii, ścienne, z wyłącznikiem	1	
188	Skabellum ²⁷ dwustopniowe drewniane, niemalowane, przy wielkim ołtarzu	1	
189	Dzwon duży – 1222 kg. ważący, imienia pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego, ufundowany w 1935 roku przez oficerów, podoficerów i strzelców garnizonu K.O.P. ²⁸ w Iwieńcu i w tym roku konsekrowany przez J.E. Biskupa [Kazimierza] Bukrabę, zawieszony w lewej wieży kościoła	1	

²⁷ Scabellum (łac.) – stołeczek, podnózek.

²⁸ Korpus Ochrony Pogranicza – formacja wojskowa przeznaczona dla ochrony wschodniej granicy Polski ze Związkiem Radzieckim, z Litwą (od XI 1924), Łotwą (od III 1926), z Węgrami (od wiosny 1939), częściowo z Rumunią (113 km) i Prusami Wschodnimi (73 km), dla zapewnienia bezpieczeństwa oraz zwalczania działalności antypaństwowej. Działał w pasie granicznym, prowadził również prace społeczno-gospodarcze i podejmował inicjatywy kulturalno-oświatowe dla miejscowej ludności. 1 IX 1939 r. K.O.P. podjął walkę z Niemcami, a od 17 września tego roku z Armią Czerwoną oraz stoczył bitwy z oddziałami sowieckimi. Garnizon KOP funkcjonował od 1924 r. w Iwieńcu, leżącym na wschodnim skraju ówczesnego województwa nowogródzkiego. *Korpus Ochrony Pogranicza*, w: *Historia Drugiej Rzeczypospolitej*, red. A. Garlicki, Warszawa 1999, s. 171;

190	Dzwon, ważyący 406 kg. z napisem: „Parce Domine – parce populo Tuo – Przebacz Panie – przebacz ludowi Twojemu”. „Dzwon ten ulany w roku Pańskim 1935 na pamiątkę Jubileuszu Odkupienia z dobrowolnych składek parafian kościoła św. Michała w Iwieńcu staraniem miejscowego proboszcza ks. Wincentego Franckiewicza	1	
191	Dzwon ważyący 243 kg z napisem: „O Maryi. Królowo Korony Polskiej, miej nas zawsze w swej opiece”. Dzwon ten ulany z dobrowolnych składek parafian kościoła św. Michała w Iwieńcu w roku Pańskim 1935 staraniem miejscowego proboszcza ks. Wincentego Franckiewicza	1	
192	Fisharmonia dwugłosowa	1	
193	Ławek zwyczajnych, bez oparcia, niemalowanych, długich k. 3 mtr	10	
194	Kierce ²⁹ do lichtarzy na wielkim ołtarzu	6	

[k.14] Cmentarz kościelny

Cmentarza kościelnego w ścisłym tego słowa znaczeniu kościół św. Michała nie posiada, gdyż prawie w bezpośredniej łączności z kościołem pozostaje dom probostwa – dawniej klasztor; paru metrowe zaledwo przejście pozwala na odbywanie procesji dokoła kościoła. Z prawej strony kościoła znajduje się droga wjazdowa do probostwa (przez cmentarz) i do zabudowań gospodarczych. Od frontu kościoła i prawej jego strony zachowały się dawne mury klasztorne. Od frontu pośrodku w murze jest brama, nad którą umieszczony krzyż żelazny, a pod nim dwie skrzyżowane ręce – godło zakonu św. Franciszka. Brama ta zamyka się na 2 połowy drzwi, z sosnowych desek, mocno zbudowanych, pomalowanych, zawieszonych na solidnym żelaznym okuciu bez zamka wewnętrznego. Po lewej stronie od bramy w murze wbudowana krągła baszta, do której wejście jest z cmentarza od strony kościoła przez przybudowany drewniany ganeczek i z której jedno okno jest od ulicy, drugie zaś od strony cmentarza. Na prawo od wspomnianej środkowej bramy

T. Głowiński, *Zapomniany Garnizon Oddziału Korpusu Ochrony Pogranicza w Iwieńcu w latach 1924-1939*, Wrocław 2009; H. Dominiczak, *Granica wschodnia Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919-1939*, Warszawa 1992, s. 102-128.

²⁹ Tzw. kierce – lampy procesyjne.

znajduje się wylot wjazdowy, bez żadnego zamknięcia. Przed murem frontowym, od środkowej bramy na prawo, staraniem proboszcza, na cementowym masywnym postumencie stoi 2 mtr. wysoka kamienna (z cementu) figura Przen[ajświętszego] Serca Jezusowego w błogosławiącej postawie, na lewo zaś – urządzono grób nieznanego żołnierza. Na cmentarzu, od bramy na lewo stoi krzyż – pamiątka misji <świętych>, odbytych w 1935 roku. Dokoła kościoła zadrzewienie składa się z kilku starych lip, 4 brzoź, paru starych klonów i 10 młodych drzewek jarzębiny, klonów i czeremchy.

Cmentarz grzebalny

Cmentarz grzebalny parafii św. Michała znajduje się przy kaplicy Starzyńskiej, odległy od kościoła o 3 klm. i przeznaczony wyłącznie dla grzebania zm[arłych] katolików. Składa się on z cmentarza „starego”, gdzie rosną stare drzewa sosnowe oraz „nowego”, też porośniętego małymi sosenkami. Wobec tego, że planu cmentarza nie ma, określić bliżej jego obszar trudno, jest jednak dość duży i miejsca wolnego posiada dużo. Jest miejsce wydzielone dla [k. 15] samobójców i nieochrzczonych, jako też i dla niemowląt ochrzczonych. Cmentarz jest ogrodzony słupkami z naciągniętym drutem kolczastym, z bramą drewnianą od frontu. Całe to ogrodzenie i brama jest w złym stanie, dlatego też jest zwieziona duża ilość kamieni dla wymurowania nowego ogrodzenia i bramy. Kiedy cmentarz założony, wiadomości dokładnych nie ma, ani też księgi cmentarnej, zaś dozoruje cmentarz jeden ze starców, zamieszkałych w domu dla starców przy kaplicy Starzyńskiej. Poza tym cmentarzem jest cmentarz grzebalny przy wsi Rudziewicze, odległej od kościoła 13 klm, gdzie mieszkańcy okolicznych wsi grzebią swych zmarłych (wyłącznie katolików). Cmentarz ten jest nieduży, planu ani księgi cmentarnej nie posiada. Miejsca wolnego dla grzebania zmarłych jest jeszcze wystarczająco. Kaplicy żadnej na cmentarzu nie ma. Natomiast przy wyżej opisanym cmentarzu Starzyńskim, w odległości 250-300 metrów od niego znajduje się kaplica, Starzyńską zwana.

Kaplica ta wybudowana jest z drzewa, obita deskami, kryta gontem, z małą wieżyczką pośrodku dachu i większą od frontu. Kiedy i przez kogo fundowana, wiadomości nie ma, ani też planu. Kształt jej jest 6-cio kątny z czworoboczną przybudówką od przodu, w której się mieści przedsionek, prowadzący do kaplicy, zaś na górze chór, a jeszcze wyżej zawieszono trzy dzwony. Obszar samej kaplicy z prezbiterium wynosi około 150 kw. metrów, ma w nawie 4

okna, ze zwyczajnego szkła, wymiaru 0.90×1.50 mtr., oraz w prezbiterium po obu stronach po jednym mniejszym oknie i w środku nad ołtarzem – małe okrągłe okno, również ze zwyczajnego szkła. Jedyne ołtarz w kaplicy – nie-duży, z drzewa, cały malowany: na mniejszym ołtarza podstawa dla lichtarzy, rzeźbiona, tabernakulum nie posiada. U góry w niszy stoi rzeźbiona z drzewa polichromowana figura cierniem ukoronowanego Chrystusa, ze związanymi rękami [s], naturalnej wielkości. Po obu stronach niszy obfite w drzewie rzeźbione ornamenty, różnobarwnie malowane. Po bokach ołtarza na półkach zwyczajnych, pokrytych wyszywanymi w kwiaty serwetkami, stoją dwie figury: z prawej strony M. B. z Lourdes, koło 45 cm. wys[oka], z lewej zaś – figura św. Teresy [k 16] od Dzieciątka] Jezus, koło 75 cm. wysoka.

Inwentarz kaplicy składa się z następujących przedmiotów

L.p.	Nazwa przedmiotu	Ilość
1	Krzyżyk stojący, wernirowany, ze złożoną figurką Ukrzyżowanego	1
2	Krzyżyk stojący, mały, niklowany w zakrystii	1
3	Lichtarzy ołowianych, różnej wysokości	6
4	Trójświeczniki żelazne, pobrązowane, ścienne	2
5	Kociołek do wody święconej, ołowiany, z przykrywką	1
6	Turybularz mały stary	1
7	Łódka ołowiana stara	1
8	Mszał duży stary	1
9	Ewangeliczka w oprawie czarnej	1
10	Komoda z szufladami niemalowana	1
11	Wieszak z metalowymi haczykami	1
12	Fotel z siedzeniem, obite ceratą	1
13	Feretronik, z malowanym na desce obrazem św. Antoniego z jednej strony i M.B. z Dzieciątkiem z drugiej, po bokach ozdoby w drzewie rzeźbione, w marnym stanie	1
14	Obraz św. Rocha na desce malowany w ramie 0.70×1.00 mtr.	1
15	Obraz św. Stanisława Kostki w ramie nieco mniejszych wymiarów	1
16	Sztandary marnej roboty, stare, czerwone	2
17	Sztandary także, czarne	2
18	Chorągwie białe, z mało wartościowego materiału, stare	2
19	Obrusy płócienne z koronkami	2
20	Pokrycie na ołtarz, marne	1
21	Portatyl marmurowy w dobrym stanie	1
22	Dywaniki dla pokrycia stopni ołtarza, domowej roboty	3
23	Katafalk na 3 stopnie z nadstawą i trumną	1

24	Lichtarzy drewnianych, czarnych, w złym stanie	4
25	Krzyż procesjonalny drewniany, malowany, z takąż figurką Ukrzyżowanego	1
26	[k. 17] Stolik drewniany, malowany, przy ołtarzu, w dobrym stanie	1
27	Dzwonek niklowany z drewnianą rączką	1
28	Dzwonek stary z drewnianą rączką	1
29	Dzwony na wieży: jeden ważący koło 100 kg, drugi – koło 50 kg i trzeci – „sygnaturka” ważąca koło 30 kg, sztuk	3
30	Na chórze drewniane, małe organiki [s], niezdatne do użycia	1

Dokoła kaplicy znajduje się cmentarz do procesji, obszarem koło 25 kw. metrów, otoczony drewnianymi sztachetami, zrobionymi w 1937 roku, nie-malowanymi. Z trzech stron ogrodzenie umocowane na drewnianych słupach, zaś od frontu – na słupach murowanych z kamienia. Na takichże słupach w środkowej części frontu zawieszono wrota bramy. Przy kaplicy tej znajduje się też przytułek dla starców i o.5 ha ogrodu, z którego korzystają mieszkańcy przytułku. Dom przytułku drewniany w bardzo złym stanie, nie nadający się do remontowania.

Archiwum

Jak wyżej wspomniano, kościół św. Michała został przez prawosławnych zaborców pozbawiony całego inwentarza oraz archiwum, więc absolutnie żadnych dokumentów z czasów dawniejszych nie posiada. Plany gruntów czasowe, nieurzędowo sporządzone, są na razie jedynym dokumentem posiadania nieruchomości kościelnej. Posiadane w archiwum księgi są następujące:

1	Metryczna księga urodzonych od marca 1918 r. do 1937 r. włącznie	1
2	Metryczna księga urodzonych od r. 1938	1
3	Metryczna księga zgonów od czerwca 1918 r.	1
4	[k. 18] Metryczna księga poślubionych od maja 1918 roku	1
5	Księga przedślubnych egzaminów od r. 1922 do VII 1928 r.	1
6	Księga przedślubnych egzaminów od sierpnia 1928 r. do XI 1936 r.	1
7	Księga egzaminów przedślubnych od VI 1936 r.	1
8	Księga nawróconych	1
9	Księga bierzmowanych	1
10	Księga protokołów wizytacyjnych	1
11	Księga przychodowo-rozchodowa	1

12	Księga protokołów parafialnych	1
13	Księga spisu parafialnego	1
14	Księga „pamiętkowa”	1
15	Księga członków „Żywego Różańca”	1
16	Księga członków „Bractwa Nauki Chrześcijańskiej”	1
17	Księga wchodzących i wychodzących papierów	1
18	„Liber stipendorum”	1
19	Akt fundacji i konsekracji dzwonu imienia Marszałka [Józefa Piłsudskiego]	1

Budynki mieszkalne i gospodarcze

Jedyny przy kościele znajdujący się dom mieszkalny jest murowany z cegły, piętrowy, duży dom poklasztorny. Ściany wewnątrz i zewnątrz otynkowane i pobielone, dach drewniany w stanie zupełnego zniszczenia. Dom w kształcie prostokąta metrów 10 szerokości oraz długi: od strony rzeki Wołmy – koło 30 mtr; zaś od strony zabudowań gospodarczych – koło 20 metrów.

Drzwi wejściowych dom posiada pięć, z których od frontu, gdzie jest cementowy 5-cio stopniowy ganek – 2 drzwi, od strony rzeki – 2 i jedno od strony zabudowań gospodarczych (przez pralnię mieszczącą się w suterenie). W dolnej części domu, od frontowego wejścia na prawo – długi załamany korytarz, mający po prawej stronie cztery okna pojedyncze, i w końcu jedno, deskami zabite, zaś na lewo drzwi: pierwsze, przez wąski korytarzyk, prowadzą do wyjścia na rzekę, drugie (nowe) – do piwnicy, znajdującej się pod częścią domu, trzecie – schody (bez drzwi) na piętro, czwarte – do składu na zboże, piąte i szóste – do mieszkania, obecnie zajmowanego [k. 19] przez wspólnika i siódme – prowadzące do pokoju zajmowanego przez wdowę po kościelnym. Tu też (w końcu korytarza) są schody drewniane, prowadzące do pralni. Drugie drzwi frontowe prowadzą przez wąski przedpokój do świetlicy parafialnej, skąd też są drzwi, prowadzące na korytarzyk mieszkania organisty. Z korytarzyka na prawo są drzwi wyjściowe do ogródka (w stronę rzeki), na lewo – drzwi, prowadzące do kuchni, i prosto – drzwi, prowadzące do mieszkania organisty, składającego się z trzech niedużych pokoików. Okien w parterowej części domu jest ogółem 18.

Korytarz, świetlica parafialna i mieszkanie organisty mają sufity sklepione, podłogi zaś w całym domu drewniane, z wyjątkiem części wejściowej dolnego korytarza, gdzie jest podłoga cementowa. Jedynym wejściem na piętro są wyżej wspomniane schody cementowe, kończące się dwustronny-

mi drzwiami (nowymi), przez które się wchodzi na korytarz. Stąd na prawo pierwsze drzwi prowadzą do pokoju służby, następne do kuchni, dalej drzwi schodowe na strych (poddasze) i w końcu korytarz – do mieszkania, składającego się z przedpokoju i dwóch pokoi. Po lewej zaś stronie od wejścia – pierwsze drzwi są do ciemnego składu (nad schodami), zaś drugie, na biało malowane – prowadzą do mieszkania proboszcza, składającego się z przedpokoju, kancelarii parafialnej i sześciu pokoi. Sufity na piętrze w pokojach są tynkowane i pobielone, za wyjątkiem korytarza, pokoiku służby, kuchni i składu, gdzie są na belkach wyścielane deski. Ogólna ilość okien na piętrze – 22 oraz drzwi ogółem 16

Zabudowania gospodarcze

Przy domu, od strony zachodniej w kształcie prostokąta, na fundamencie kamiennym z drzewa – wybudowane gospodarcze ubikacje pokryte dachem ze szczapy [s]³⁰. Tam się mieści skład do drzewa, chlewy, obora oraz poddasze dla wozów. Dalej pod osobnym takimże dachem, z bierwion³¹ i słupów murowanych jest wybudowany skład metrów 13 długości i metrów 6 szerokości, z wejściem po obu końcach. W odległości zaś metrów 30 od niego, znajduje się stodoła: ściany złożone z bierwion [k. 20] wprawionych w słupy murowane, pokryta już bardzo zniszczonym dachem słomianym. Oprócz powyższych zabudowań jest zbudowana w r. 1936 lodownia³², składająca się z oddziału dla ładowania lodu i oddziału dla konserwowania produktów, do którego prowadzą drewniane schody. Lodownia pokryta szczapą [s], ma drzwi (niemalowane) podwójne z zamkiem wewnętrznym. Za lodownią mieści się z desek zbity ustęp, postawiony na cementowym zbiorniku – jamie. Drugi taki ustęp z trzech przedziałów złożony, dla użytku służby i parafian, mieści się za zabudowaniami gospodarczymi od strony rzeki.

Przed frontem domu urządzony krągły kwietnik, a za nim założony w 1934 roku przez ks. proboszcza [Wincentego] Franckiewicza własnym sumptem ogródek owocowy, na który się składa 9 sztuk jabłonek oraz 10 krzaków po-

³⁰ Szczapa – drewno okrągłe przelupane na dwie lub więcej części, używane głównie na opał, papierówkę, drobne wyroby drzewne.

³¹ Bierwiono – pień drzewa oczyszczony z gałęzi, czasem i z kory, belka, kłoda, duży kawał drzewa przeznaczony na opał, szczapa.

³² Lodownia – chłodnia, w której niską temperaturę uzyskuje się przez zastosowanie lodu naturalnego lub sztucznego. Dawniej także pomieszczenia do przechowywania lodu. Przeźnośnie – pomieszczenie, w którym panuje bardzo niska temperatura.

rzeczek. Po drugiej stronie domu od strony rzeki, w ogródku oddanym do użytku organisty są posadzone jeszcze 2 drzewa jabłoniowe [s].

Z ogrodzeń gospodarczych jest tylko parkan z desek, oddzielający podwórze gospodarcze od ogrodu, ogrodzenie wyżej wspomnianego ogródka owocowego ze słupków malowanych i naciągniętego drutu kolczastego, w dobrym stanie oraz ogrodzenie ogródka, znajdującego się w użyciu organisty, które tylko od strony kościoła, jest w stanie znośnym, z innych zaś stron zupełnie marnym. Ogród i łąka od strony zaklasztornej ulicy jest wcale bez ogrodzenia.

Inwentarz plebanialny

1	Stół do stołowego pokoju z olchowego drzewa, politurowany, rozciągany z deską do wstawiania	1
2	Stół podłużny, owalny, stary	1
3	Stolik z sosnowego drzewa, bejcowany, z półką u dołu	1
4	Takiż stolik bez półki	1
5	Mały stolik do samowaru, z półeczką u dołu, malowany	1
6	Duże stoły proste, kuchenne	2
7	Fotel gięty z miękkim pluszowym obiciem, zielonym (stary)	1
8	Krzesła także do niego	2
9	[k. 21] Fotel drewniany twardy, w stanie znośnym	1
10	Szafka do archiwum, z półkami, biało malowana	1
11	Stół z szafką, biało malowany, używany w zimie do urzędowania chrzcielnicy w kancelarii	1
12	Półka do książek (stojąca) pobejcowana pod orzech (lakierowana)	1
13	Stoliki z półeczkami – od umywalki, biało malowane	2
14	Łóżko żelazne bez materaców	2
15	Kotły miedziane, duże, wewnątrz pobielane	2
16	Kotły żelazne, wmurowane	2
17	Arfa ³³ do czyszczenia zboża	1

Nadto jest funduszowe zboże:

1	Jęczmienia	224 kg
2	Owsa	120 kg
3	Żyta	416 kg
4	Pszenicy	32 kg
5	Ziemniaków	400 kg

³³ Arfa – siatka druciana rozpięta na pochylej ramie, służąca do przesiewania ziemi kompostowej, piasku, żwiru, drobnego węgla itp., dawniej także ziarna zbóż. Przesiewacz.

Beneficjum kościoła

Oprócz danych dotyczących nadania gruntu kościelnego, wspomnianych w opisie historii kościoła, żadnych wiadomości nie ma. Również i plany gruntów są czasowo sporządzone, nieurzędowe. Należące do kościoła grunty w większości swojej są poza miasteczkiem, przy drodze do Ojcieniewa. Wszystkie one są lekkie, piaszczyste – przepuszczalne, należą do mało urodzajnych, za wyjątkiem łąki, położonej nad rzeką Wołmą, dająca w pomyślnych warunkach trzy pokosy. Ilość gruntu należącego do kościoła przedstawia się następująco (według danych z poprzedniego inwentarza):

1	Gruntu znajdującego się przy kościele i plebanii wraz z łąką	3.8238 m ²
2	Plac koło cerkwi prawosławnej w miejscu byłego przytułku dla starców, przy zburzonej farze, przy zbiegu ulic Plebańskiej i Rynkowej	1000 m ²
3	Ogród pomiędzy ulica Polową i Szpitalem Państwowym	0.8303 m ²
4	Plac odsądzony od Żyda Rubinsztajna [k. 22] przy rogu ulicy Polowej i Kościuszki	
5	Grunty za miasteczkiem przy drodze do Ojcieniewa	14.5497 m ²

Uwaga: plac na rogu – przed kościołem uważany za własność kościelną na podstawie zeznań świadków, okazał się należącym do właściciela gruntów Iwienieckich p. [Piotra] Draguncewa³⁴ i darowany został komitetowi Budowy Domu Ludowego imienia Marszałka [Józefa] Piłsudskiego w Iwieńcu.

Bractwa i stowarzyszenia

L.p.	Nazwa
1	Bractwo „Żywego Różańca”, składające się z 42 kólek; od jakiego czasu egzystuje – danych nie ma
2	Bractwo Nauki Chrześcijańskiej, erygowane w roku 1935, zapisanych członków 8
3	Bractwo Zakonu III-go św. Franciszka, z 26 członkami; kiedy powstało – danych nie ma
4	Stowarzyszenie Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary, złożone z 4-ch dziesiątków

³⁴ Piotr Drogunczew 26 VII 1902 roku miasto Iwieniec i dobra nabył na drodze licytacji, właściciel resztówki majątku aż po rok 1939.

5	Stowarzyszenie Młodzieży Katolickiej - żeńskie
6	Stowarzyszenie Młodzieży Katolickiej - męskie
7	Stowarzyszenie Mężów Katolickich, założone w 1938 roku, członków 40
8	Stowarzyszenie „Krucjaty Eucharystycznej” z dziatwy szkolnej, założone w 1937 roku

Szkoły

1	Siedmioklasowe Szkoła Powszechna w Iwieńcu, w której kształci się około 500 osób, dziatwy płci obojga
2	Dwu-klasowa Szkoła Powszechna we wsi Starzynki, odległej od kościoła 3 klm.
3	Dwu-klasowa Szkoła Powszechna w Zabłociu, odległa od kościoła o 5 klm.
4	Dwu-klasowa Szkoła Powszechna we wsi Wirłowicze, odległa od kościoła o 7 klm.
5	Dwu-klasowa Szkoła Powszechna w Białonowszczyźnie [k. 23], odległa od kościoła o 10 klm.
6	Dwu-klasowa Szkoła Powszechna w Bućkiewiczach, odległa od kościoła o 11 klm.
7	Dwu-klasowa Szkoła Powszechna w Roczewiczach, odległa od kościoła o 9 klm

Uroczystości

Dzień św. Trójcy, Matki Boskiej Anielskiej (dn. 2 sierpnia) oraz św. Michała Archaniola (dn. 29 września) – święta są uroczystości obchodzone z wystawieniem Przenajśw[iętszego] Sakramentu, przy czym z tym ostatnim – św. Michała dniem łączy się uroczysta czterdziesto godzinna adoracja Przenajśw[iętszego] Sakramentu. Oprócz tego adoracyjne nabożeństwa odbywają się w pierwszą niedzielę każdego miesiąca. Zezwolenie na wystawienie Przenajśw[iętszego] Sakramentu w wyżej wspomniane uroczystości jest udzielone przez J.E. Biskupa Ordynariusza aktem z dnia...

Porządek odprawianych nabożeństw utrzymuje się następujący:

1	W niedziele i święta jedna Msza św. odprawia się o godz. 9-ej dla dziatwy szkolnej i żołnierzy, przy czym po odczytaniu Ewangelii św. i krótkiej nauce udziela się błogosławieństwa Przenajśw[iętszym] Sakramentem i na zakończenie śpiew wspólny, modlitwy za Ojczyznę „Boże coś Polskę”. Druga Msza św. o godz. 11-ej, podczas której czyta się Ewangelię i wygłasza się naukę katechizmową lub okolicznościową. Nieszpory odprawia się o godz. 6-ej wieczorem.
2	W dniu powszednie jedna Msza św. odprawia się o godz. 7-ej, zaś druga o godz. 8-ej
3	Nabożeństwo majowe ku czci Bożej Rodzicielki Maryi oraz przez miesiąc czerwiec – ku czci Przenajśw[iętszego] Serca Jezusowego, jako też różańcowe nabożeństwo w październiku miesiącu – odprawiane o godz. 6-ej wieczorem (18-ej g.)

Parafia św. Michała graniczy: od strony północnej z parafią św. Aleksandra, od strony wschodniej z Wołmiąską, od strony południowej z Rubieżewicką oraz z południowo-wschodniej z parafią [k. 24] Kamieńską i zachodniej z Pierszajską. Ogółem ilość parafian przewyższa 5 300 osób, nie licząc katolików z baonu K. O. P.; przy tym w samym miasteczku. Iwieniec mieszka przeszło 1 600 dusz katolików.

Oprócz miasteczka Iwieniec w skład parafii wchodzi następujące osiedla i wsie: Apanowszczyzna (wieś), Białonowszczyzna (wieś), Bobrowszczyzna (majątek), Borowiki (wieś), Borsuki (kolonia), Bućkiewicze (wieś), Jakubowo (kolonia), Dubniki (wieś), Dudka (wieś i majątek), Felicjanowo (kolonia), Hudziele (wieś), Kondratowicze (wieś), Konoplicze (wieś), Królewszczyzna (wieś), Kunacze (wieś), Kureczki (wieś), Lansowo (kolonia), Mozulewszczyzna (wieś), Naborowszczyzna (majątek i kolonia), Nowinki (kolonia), Nowisiółki (kolonia), Nowy Dwór (kolonia), Roczewicze (wieś), Rudnia (wieś), Rudziewicze (wieś), Sobkowszczyzna (wieś), Starzynki (wieś), Sleszyńszczyzna (wieś), Tolkaczowszczyzna (wieś), Tołkany (wieś), Troki (kolonia), Wirłowicze (wieś), Woropaje (wieś), Zabłocie (wieś), Zaborze (kolonia), Zalesie (kolonia), Zamczyszcze (kolonia), Zamościany (wieś), Zarzeczce (wieś).

Wszystkie powyższe miejscowości są zamieszkałe wyłącznie przez katolików, w samym tylko miasteczku Iwieniec, oprócz Żydów bardzo nieliczne rodziny prawosławne, oraz w Nowym Dworze – rodzina prawosławna Draguncewa, właściciela dóbr „Iwieniec”.

Całą majątność kościelną według niniejszego spisu inwentarza zdałem na skutek zarządzenia J. E. Biskupa Ordynariusza [Kazimierza Bukraby] z dnia 20 kwietnia 1939 r. pod N 1363/39 – nowo mianowanemu proboszczowi Przew[ielebnemu] Ojcu Hilaremu Praczowi.

THE INVENTORY OF THE PARISH OF SAINT MICHAEL THE ARCHANGEL IN IWIEŃEC OF 1939

Summary

On the basis of the inventory of April 1939, prepared by Rev. Wincenty Franckiewicz, who gave St. Michael the Archangel's parish church in Iwieniec to his successor Hilary Pracz – Franciscan, we gain information on a brief history of the baroque church and the Franciscan monastery in the borderlands town of Iwieniec. On this occasion, we also learn about the history of the first Roman Catholic parish of the Holy Trinity in Iwieniec, dating back to the mid-sixteenth century. After the Partitions of Poland, Tsarist Russia held dominion over these areas, and Catholic parishes in these areas were often dissolved due to repression after uprisings. Such a fate befell the parishes and churches of Iwieniec, and they were given to the Orthodox Church by the decision of the tsarist government. Only after the First World War, when Poland regained independence, the church in Iwieniec was restored to Roman Catholics. The inventory of the parish of Iwieniec presents the condition of the parish, including pastoral work, church property, the condition of religious buildings and outbuildings, the parish archive, and the activity of the parish office.

Słowa kluczowe: historia Kościoła w Polsce, historia Kresów, rzymskokatolickie parafie na Wschodzie

Key words: the history of the Church in Poland, the history of Borderlands, Roman Catholic parishes in the East